

Nr 84

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen rörande statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp; given Stockholms slott den 20 februari 1959.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att godkänna

dels de förslag till nya bestämmelser om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar, vilka innefattas i föredragande departementschefens till protokollet gjorda uttalanden,

dels ock det förslag i fråga om anslagsanvisning för bidrag till dylika anläggningar, varom föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Skoglund

Propositionens huvudsakliga innehåll

De förslag, som upptages i propositionen, har till syfte *dels* att förenkla grunderna för statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp samt bringa dem till bättre överensstämmelse med vad som gäller på närstående områden, *dels ock* att åvägabringa balans mellan bidragsanslagets storlek och behovet av bidragsmedel.

I fråga om bidragssystemets konstruktion innebär förslagen, att den nu föreskrivna bidragsberäkningen på grundval av anläggningarnas kapitaliserade årskostnad ersättes med en beräkning på grundval av den i förväg kalkylerade kostnaden för anläggningarnas utförande. För att anpassa bidragstilldelningen efter behovet föreslås att bidragen differentieras efter ett system, som innebär att bidragsprocenten blir beroende av två faktorer, nämligen den aktuella anläggningens relativa kostsamhet (anläggningskostnaden per person) och skatteunderlaget per invånare i den kommun, där anläggningen uppföres. Systemet anknyter till nuvarande regler men innebär en avsevärd förenkling. Bidragsberäkningen föreslås ske

nom att kostnaden jämföres med en på visst sätt bestämd normalkostnad samt genom att skatteunderlaget per invånare jämföres med medeltalet för rikets kommuner. Skatteunderlaget per invånare beräknas såsom medeltal för de tre senaste åren. — Vad särskilt angår bidragsgivningen till anordningar för höggradig rening av avloppsvatten föreslås att nuvarande provisoriska system, som går ut på att bidragen bestämmas av Kungl. Maj:t från fall till fall, ersättes med en regel om tilläggsbidrag på den del av anläggningskostnaden, som överstiger normalkostnaden vid låggradig rening.

För att råda bot på den situation, som uppkommit genom den hittills ständigt fortgående ökningen av ärendebalansen och väntetiden för de bidragssökande föreslås en ökning av bidragsanslaget från 30 till 45 milj. kr. och en sänkning av den genomsnittliga bidragsnivån från ca 32 till omkring 20 procent, d. v. s. med omkring en tredjedel. Tilläggsbidragen till höggradig rening föreslås fixerade vid 40 procent utöver normalbidraget.

De nya bidragsreglerna förutsättes träda i kraft den 1 juli 1959. Beträffande företag, som påbörjats dessförinnan, föreslås särskilda övergångsbestämmelser.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, fråga om *statsbidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp* samt anför härvid följande.

Jämlikt bemyndigande den 4 mars 1949 tillkallade dåvarande statsrådet Danielson fem sakkunniga¹ för att företaga en allmän översyn ur rationaliseringssynpunkt av gällande statsbidragsbestämmelser. Utredningen antog benämningen allmänna statsbidragsutredningen.

I januari 1956 avgav utredningen ett betänkande rörande primärkommunala driftbidrag med titeln »Förenklad statsbidragsgivning» (SOU 1956: 8). På grundval härav utarbetades inom finansdepartementet proposition (nr 112) till 1957 års riksdag. Sedan statsutskottet i avgivet utlåtande (nr 91) hemställt, att riksdagen måtte godkänna de förordade grunderna för en förenklad statsbidragsgivning, fattade riksdagen beslut i enlighet med utskottets hemställan (rskr. 239).

Sedermera har utredningen jämväl verkställt anbefalld översyn av statsbidragsgivningen till primärkommunernas kapitalutgifter. Resultatet av denna fortsatta utredningsverksamhet har redovisats i ett den 3 december 1956 avgivet betänkande med titeln »Förenklad statsbidragsgivning till primärkommunernas kapitalutgifter» (stencilerat). I detta betänkande framlägges förslag till ändrade regler för bidrag till bl. a. vatten- och avloppsanläggningar.

Över sistberörda betänkande har efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Frågan om bidrag till vatten- och avloppsanläggningar har dock berörts blott i en del av dessa yttranden, närmare bestämt i dem som avgivits av *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, skattelindringsnämnden, statens organisationsnämnd, lantbruksstyrelsen, vattenvårdskommittén, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, di-*

¹ Underståthållaren J. M. Wahlbäck, ordförande, f. d. undervisningsrådet D. E. Andersson, direktören E. A. S. Humble, numera generaldirektören B. E. Johnsson och numera generaldirektören S. Larsson.

striktisingenjörers förening, svenska konsulterande ingenjörers förening, svenska kommunaltekniska föreningen samt ett antal stads- och landskommuner.

Sedan de förslag, som behandlats i utredningens sist omförmälda betänkande, varit föremål för ytterligare beredning inom kommunikationsdepartementet, anhåller jag att nu få upptaga desamma.

Jag vill i detta sammanhang även erinra om att ett anslag till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1959/60 blott preliminärt beräknats till 45 milj. kronor i årets statsverksproposition (bil. 8, s. 62). Härvid har förutskickats, att frågan skulle upptagas till vidare behandling i samband med spørsmålet om reglerna för bidragsgivningen. Jag torde i det följande därför få beröra jämväl behovet av medel för bidragsgivningen under nästa budgetår.

Huvuddragen av gällande bidragsregler

Gällande regler om bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp innefattas i *kungörelsen den 13 februari 1953 (nr 40) angående statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar*. Vissa tillämpningsföreskrifter är härjämte givna genom *brev den 13 februari 1953 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*.

Statsbidrag kan enligt kungörelsen utgå till sådan anläggning för vattenförsörjning och avlopp eller ettdera av dessa ändamål, som är gemensam för minst fem till bostad avsedda fastigheter. I vissa fall kan bidrag utgå även till anläggning avsedd för färre än fem fastigheter. Statsbidrag må dock beviljas endast om följande tre förutsättningar är uppfyllda, nämligen *att de byggnader, som berörs av anläggningen, kan antagas vara behövliga för framtiden, att anläggningen finnes påkallad ur sanitär eller eljest ur social synpunkt samt att anläggningen prövas tillfredsställande med hänsyn såväl till befintlig bebyggelse som ock till den bebyggelse, vilken inom rimlig tid kan förväntas inom det av anläggningen berörda området.*

Statsbidrag beviljas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under hänsynstagande till anläggningens angelägenhetsgrad med belopp, motsvarande sextio procent av det kapitaliserade värdet av anläggningens beräknade årskostnad, minskad med dess grundkostnad, dock högst med sjuttiofem procent av den beräknade anläggningskostnaden.

Årskostnaden skall anses motsvara beräknade utgifter för anläggningens underhåll och drift, ränta å anläggningskostnaden samt skälig avskrivning av anläggningskostnaden.

Grundkostnaden skall anses motsvara kostnaden för den årliga vattenförbrukningen vid ett pris per kubikmeter, som beräknas enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Den årliga vattenförbrukningen skall, där omständigheterna icke föranleder till annat, beräknas till 50 kubikmeter för varje person, vilken skall betjäna av anläggningen. Det vattenpris, efter vilket grundkostnaden beräknas, skall bestämmas med hänsyn till antalet skattekröner och

skatteören (skatteunderlaget) i den kommun, där anläggningen är belägen, efter en stigande skala, i vilken ingår följande värden:

<i>Skatte kronor per invånare</i>	<i>Vattenpris i öre per kubikmeter</i>
5	25
10	30
15	40
20	60
25	85
30	110

Skatteunderlaget skall bestämmas som ett medeltal av fem av de sju senast förflutna kalenderårens skatteunderlag per invånare i kommunen, varvid bortses från de två år, som utvisar det högsta och det lägsta skatteunderlaget per invånare.

Allmänna statsbidragsutredningens förslag till nya bidragsregler

Inledningsvis har utredningen framhållit, att de nuvarande anläggningsbidragen lämpligen kan indelas i två huvudtyper, nämligen *fixerade bidrag* och *procentbidrag*. Utredningen har tämligen förbehållslöst uttalat sig för metoden med procentbidrag.

Vad härefter angår principerna för bestämmande av det *bidragsunderlag*, på grundval varav procentbidragen bör beräknas, kan man enligt utredningen skilja mellan tre olika metoder. Man kan tänka sig att bidraget utgår på grundval av kommunens faktiska kostnader för den anläggningsåtgärd, varom fråga är, eller att bidragsunderlaget utgöres av de individuellt, d. v. s. i det särskilda fallet, på förhand beräknade kostnaderna för anläggningsåtgärden eller slutligen att bidragsunderlaget grundas på generellt beräknade genomsnittskostnader för en sådan anläggning som den, varom fråga är. — Utredningen har framhållit, att bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp f. n. utgår på grund av ett individuellt beräknat bidragsunderlag och att bidraget icke justeras i efterhand vare sig uppåt eller nedåt, sedan de faktiska kostnaderna blivit kända. Härutinnan avviker denna bidragsform från flertalet övriga anläggningsbidrag. Det vanliga är nämligen, att bidraget i sista hand beräknas på grundval av de verkliga kostnaderna.

Utredningen har rätt kraftigt kritiserat metoden att låta de faktiska byggnads- eller anläggningskostnaderna utgöra bidragsunderlag. Den leder till att ansökningsförfarandet, bidragsberäkningen, kontrollen och bidragsutbetalningen blir onödigt tillkrånglade och arbetskrävande. Vidare är den faktiska kostnaden i hög grad beroende på den standard, som tillämpas vid anläggningen, och utredningen har för sin del betonat att bidrag av statsmedel icke bör utgå till upprätthållande av en högre standard, än statsmakterna anser skälig.

Metoden med generellt beräknat bidragsunderlag är visserligen enligt utredningens mening ägnad att göra det administrativa förfarandet enkelt men kan i vissa fall leda till allvariga ekonomiska olägenheter för kommunerna genom att statsbidragens realvärde successivt minskas vid en allmän kostnadsstegring.

Utredningen, som lagt särskild vikt vid frågan om enkelhet i bidragsberäkningen och värdebeständighet hos bidragen, har för sin del ansett, att dessa fordringar i allmänhet bäst tillgodoses om såsom bidragsunderlag för statsunderstödd anläggningsverksamhet tages de före anläggningens utförande beräknade kostnaderna för densamma. För beräkningen torde i regel kunna angivas eller eljest tillämpas enhetspriser av mer eller mindre detaljerad bestämning. Vad angår statsbidragen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp har utredningen dock i princip uttalat sig mot en tillämpning av enhetspriser med hänsyn till att kostnaderna är i hög grad varierande.

Härefter har utredningen behandlat riktlinjerna för bestämmande av den procentats, efter vilken statsbidrag bör utgå. Härvid har konstaterats, att procentsatsen i författningar av äldre ursprung oftast anges direkt i författningen men att procentsatsen i nyare författningar regelmässigt differentierats med hänsyn till kommunernas ekonomiska bärkraft. I flertalet fall användes antalet skattekronor per invånare såsom mått på bärkraften.

Enligt utredningens mening bör procentsatserna differentieras i den omfattning som erfordras för att tillgodose önskemålet om att den statsunderstödda verksamheten vid lika kostnad per invånare skall ge samma kostnad per skattekrona för alla kommuner. Vid en sådan differentiering bör skatteunderlaget ensamt utgöra differentieringsgrund.

Vid utformandet av en regel för skatteunderlagsdifferentiering har utredningen ansett sig först böra söka ett fast läge, omkring vilket procentsatsen skall variera. Detta fasta läge, vilket av utredningen betecknas såsom *normalbidragsprocenten* (NSp), är den procentsats, varmed statsbidraget bedömes böra utgå, om bidragsprocenten är odifferentierad. Utredningen har föreställt sig, att denna procentsats i regel borde kunna fastställas till något av talen 20, 40, 60 eller 80. Mot normalbidragsprocenten svarar normalkommunandelen (NKa), vilken är den procentsats, som vid ett odifferentierat statsbidrag anses böra gälla för bestämmande av kommunernas andel av den kostnad, varpå statsbidraget beräknas. Normalkommunandelens storlek kan således uttryckas genom likheten $NKa = 100 - NSp$. Normalbidragsprocenten bör tillämpas för varje kommun, vars *skatteunderlag per invånare* (Ks) kan anses motsvara det för landet i dess helhet normala skatteunderlaget per invånare, *normalskatteunderlaget* (Ns). Ur dessa faktorer skall alltså i det enskilda fallet bestämmas *statsbidragsprocenten* (Sp) eller *kommunandelen* (Ka), med vilken senare förstås vad kommunen i procent räknat har att betala av den statsbidragsberättigade kostnaden.

Såsom utgångspunkt har utredningen tagit önskemålet att statsbidrags-

procenten så långt möjligt göres oberoende av ändringar i normalskatteunderlaget, vilket innebär att i stort sett även penningvärdets växlingar lämna bidragsprocenten opåverkad. Detta kan sägas bli fallet, om de förut angivna faktorerna ställs i sådan relation till varandra, att kommunandelen förhåller sig till normalkommunandelen på samma sätt som kommunens skatteunderlag förhåller sig till normalskatteunderlaget. Med användande av de förut angivna förkortade beteckningarna kan denna likhet uttryckas sålunda:

$$\frac{K_a}{NK_a} = \frac{K_s}{N_s}$$

Från sagda utgångspunkt har utredningen för beräkning av statsbidragsprocenten i det särskilda fallet konstruerat följande formel, nämligen

$$Sp = 100 - NK_a \frac{K_s}{N_s}$$

Utredningen har ingående diskuterat metoden för framräkande av ett normalskatteunderlag (N_s). En tänkbar metod är att låta kvoten mellan antalet skattekrönor för hela landet och landets invånarantal gälla som normalskatteunderlag. Ett annat alternativ är att beräkna normalskatteunderlaget såsom det aritmetiska medeltalet av skatteunderlagen per invånare för alla landets kommuner. En tredje metod är att som normalskatteunderlag ta medianvärdet för kommunernas olika skatteunderlag.

Utredningen har för sin del ansett att endast den första av de nämnda metoderna ger tillfredsställande garanti för bevarandet av en fast, av växlingarna i skatteunderlaget oberoende relation mellan statens och kommunernas kostnadsandelar samt har av denna och andra anförda orsaker förordat nämnda metod.

Liksom nu bör enligt utredningen den enskilda kommunens skatteunderlag ingå i beräkningen såsom ett flerårsgenomsnitt. Utredningen har förordat, att kommunens medelskatteunderlag (K_s) beräknas såsom ett genomsnitt för tre år. Även normalskatteunderlaget för riket (N_s) bör enligt utredningens mening beräknas på samma sätt.

Vad speciellt angår statsbidragen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp har utredningen noterat, att de föreslagna bidragsgrunderna överensstämmer med de nu tillämpade därutinnan att bidragen f. n. utgår på grund av ett individuellt beräknat bidragsunderlag och icke justeras i efterhand, sedan de faktiska kostnaderna blivit kända. En väsentlig olikhet föreligger emellertid i det hänseendet, att bidragsunderlaget enligt gällande regler utgöres icke av den beräknade anläggningskostnaden utan av det kapitaliserade värdet utav anläggningens beräknade årskostnad.

Utredningen har starkt kritiserat de nuvarande bidragsreglerna och därvid framhållit bl. a., att åtskilliga av de faktorer, som ligger till grund för bidragsberäkningen, hänför sig till framtida förhållanden, vilka är vanskliga att bedöma, t. ex. den framtida bebyggelsen, det framtida invånaranta-

let och den framtida vattenförbrukningen inom anläggningens område. Även beräkningen av de i årskostnaderna ingående utgifterna för anläggningens framtida underhåll, avskrivning och räntor är, enligt vad utredningen framhållit, behäftad med stor osäkerhet. Härtill kommer, att den anläggning, vartill bidrag sökes, i de allra flesta fall utgör endast en etapp av en större anläggning. Beräkningen måste där grundas på en anläggningskostnad, som utgör summan av kostnaderna för etapper, vilka utförts eller förmodas komma att utföras vid helt olika tidpunkter och därmed vid olika kostnadslägen. Såsom ett ytterligare osäkerhetsmoment har framhållits, att bidragsberäkningen enligt författningen grundas på förutsättningen att den årliga vattenförbrukningen uppgår till 50 kubikmeter per person, medan vattenförbrukningen i verkligheten torde variera avsevärt mellan olika orter. Vidare kommer den räntesats, som tillämpas vid bidragsberäkningen, att påverka statsbidragets storlek på olika sätt allt efter storleken av anläggningskostnaden per person. Vid en hög kostnad blir statsbidraget stort, men det minskas med stigande räntesats. Vid en låg kostnad blir statsbidraget lågt men ökas med stigande räntesats.

Det anförda ger enligt utredningens mening vid handen, att statsbidragsberäkningarna enligt nu gällande bestämmelser är mycket invecklade men ändock icke leder till annat än approximativt resultat. Bidragsreglerna bör därför enligt utredningens mening förenklas. Den lösning, som utredningen tänkt sig, är att beräkningen av bidragen sker direkt på grundval av anläggningskostnaden och att sålunda metoden med kapitalisering av ett uppskattat årligt kostnadsunderlag slopas.

För att utröna verkningarna i praktiskt hänseende av den sålunda skisserade reformen har utredningen låtit verkställa en undersökning, omfattande ett betydande antal (närmare bestämt 146) anläggningar, för vilka bidrag beviljats under budgetåret 1955/56. Undersökningen har tillgått så, att utredningen beräknat beloppet av det statsbidrag, som skulle utgått till varje anläggning, om bidraget bestämts enligt de av utredningen skisserade reglerna. Vid beräkningen har normalkommunandelen bestämts så, att det sammanlagda bidraget till företagen blir ungefär detsamma som sammanlagda beloppet av de bidrag, vilka faktiskt beviljats enligt gällande regler. Resultatet av undersökningen har blivit, att utredningens formel i 68 fall givit en högre och i 78 fall en lägre statsbidragsprocent än nu gällande föreskrifter. Ökningen har blott i 17 fall och minskningen blott i 16 fall överstigit 10 procentenheter. Till belysning av innebörden härav har framhållits, att en minskning eller ökning av statsbidragsprocenten med 10 procent vid tiden för betänkandets avgivande beräknats medföra ökning resp. minskning av årliga kostnaden för ett normalhushåll med mindre än 26 kronor.

Utredningen, som ansett, att dessa förskjutningar icke är större än att övergång till det förenklade beräkningssättet bör kunna ske, har för sin del förordat, att de av utredningen skisserade allmänna riktlinjerna för statsbidragsgivningen kommer till användning även vad angår bidragen till vatten- och avloppsanläggningar.

I detta sammanhang har utredningen framhållit, att det icke tillkommit denna att avgiva förslag i fråga om storleken av normalbidragsprocenten (normalkommunandelen). Till ledning vid avgörandet har emellertid utredningen meddelat, att medelbidragsprocenten för de företag, till vilka påbörjandetillstånd lämnades under budgetåret 1953/54, kunde antagas utgöra ca 45. För tiden därefter kunde medelbidragsprocenten beräknas till, i runda tal, 40 budgetåret 1954/55, 30 budgetåret 1955/56, 25 budgetåret 1956/57 och 20 budgetåret 1957/58. Normalkommunandelen, vilken för företag påbörjade åren 1952 och 1953 beräknats till 63 resp. 61,5 procent, borde enligt verkställda uppskattningar bestämmas till 75 procent i fråga om företag påbörjade år 1954, 87 procent i fråga om företag påbörjade år 1955 och 99 procent i fråga om företag påbörjade år 1956.

Liksom fallet f. n. är med flertalet bidragsformer bör enligt utredningens mening en övre och en nedre gräns för bidragssystemets tillämpning föreskrivas.

Vad angår den övre gränsen har utredningen föreslagit, att statsbidragen icke skall få överstiga 80 procent av bidragsunderlaget.

Beträffande den nedre gränsen har framhållits, att det av förenklingsskäl kan vara motiverat, att bidrag förklaras icke skola utgå, med mindre procentsatsen överstiger ett visst tal. En annan utväg är att bidraget bestäms till en viss lägsta procentsats att utgå även i de fall då den enligt formeln beräknade procentsatsen understiger minimigränsen. Detta medför emellertid att statens kostnader för bidragsgivningen blir större, varjämte vinsten ur förenklingssynpunkt blir obetydlig. Utredningen har icke uttalat någon bestämd mening beträffande valet mellan de två metoderna men har framhållit vissa synpunkter, som enligt dess mening bör få spela in. Bl. a. har anmärkts, att avgörandet torde böra träffas med hänsyn till rådande bidragsförhållanden och till önskemålet att låta det statliga inflytandet inom de icke obligatoriska verksamhetsområdena lättare komma till sin rätt. Vidare bör enligt utredningens mening hänsyn tagas till de rubbningar, som en gräns för formelns tillämpning medför med avseende å bidragens skatteutjämnande effekt. Utredningen har vidare verkställt vissa undersökningar för att utröna hur en begränsning av bidragsformelns tillämpning påverkar behovet av bidragsmedel. Av undersökningarna framgår, att den andel av det totala bidragsunderlaget, vilken vid en normalkommunandel av 80 procent skulle påverkas av spärregeln, utgör 34 procent, om spärren sättes vid 10 procent. Om bidraget bestäms att utgå med 10 procent även i fall, då den enligt formeln beräknade procentsatsen understiger detta tal, ökas statens kostnader för bidragsgivningen med 27,1 procent. Beräkningen utgår från bl. a. den förutsättningen, att de bidragsberättigade företagen fördelar sig jämnt på kommuner med olika skatteunderlag samt att kostnaden per invånare är lika i hela landet.

Med avseende å principerna för införande av det nya bidragssystemet har i betänkandet framhållits, att en stor balans

av bidragsärenden f. n. föreligger hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Om de äldre reglerna alltjämt skall tillämpas även på inneliggande icke avgjorda bidragsansökningar, får det nya bidragssystemet i praktiken icke någon tillämpning förrän efter åtskilliga år. Av de förut redovisade undersökningarna har utredningen emellertid ansett framgå, att de förskjutningar i bidragens storlek, som en övergång till det nya systemet medför, i allmänhet icke blir av större mått. Kommunerna har i regel icke haft möjlighet att ens tillnärmelsevis exakt förhandsberäkna storleken av statsbidraget. Till följd av den osäkerhet, som vidlåder förhandsberäkningarna, är det heller icke direkt vanligt, att väntade statsbidrag för redan utförda anläggningar balanseras i de kommunala räkenskaperna. De föreslagna bidragsreglerna kommer att medföra den fördelen för kommunerna, att de utan omgång kan få exakt uppgift om storleken av det statsbidrag, som kan förväntas. På grund av vad nu anförts har utredningen som sin mening uttalat, att ur kommunal synpunkt några bärande skäl icke kan andragas mot en retroaktiv tillämpning av de nya reglerna.

Remissyttrandena över allmänna statsbidragsutredningens förslag

De allmänna riktlinjerna för en omläggning av statsbidragsgivningen har tillstyrkts i flertalet yttranden, ofta i synnerligen positiva ordalag. Även några kritiska röster har dock gjort sig gällande.

Bland dem, som mera oreserverat tillstyrkt förslaget, kan nämnas *riksräkenskapsverket*, *skattelindringsnämnden*, *statens organisationsnämnd*, *byggnadsstyrelsen*, *lantbruksstyrelsen*, *flertalet länsstyrelser* samt *svenska landskommunernas förbund*.

Av kritiska uttalanden må först nämnas yttrandet från *statskontoret*, som ansett att statsbidragens storlek icke kan bibehållas under alla förhållanden utan måste bli beroende av den rådande statsfinansiella situationen och den aktuella betydelsen av statsbidragsgivningens syfte. *Överståthållarämbetet* har framhållit, att kostnaderna för den statsunderstödda verksamheten icke uppgår till samma belopp per invånare i de olika kommunerna, och att reformen därför icke innebär, att utdebiteringsbehovet blir lika stort. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har anmärkt, att utredningens förslag medför betydande bidragsminskningar för storstäderna. *Drätselkammaren i Norrköping* och *stadsfullmäktige i Sundsvall* har avstyrkt förslaget i fråga om sättet för fastställande av bidragsprocenten. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har framhållit, att utredningen icke föreslagit någon differentiering av normalbidragsprocenten med hänsyn till sådana kostnadsvariationer, som kan uppstå av t. ex. klimatiska, geografiska eller arbetsmarknadsmässiga skäl.

De delade meningar, som sålunda gjort sig gällande, återspeglas även i de yttranden, som närmare gått in på möjligheterna att tillämpa utredningens principer vid bestämmandet av bidrag till vatten- och avloppsanläggningar.

Av de mera positiva yttrandena må såsom exempel nämnas de som avgivits av *riksräkenskapsverket, statskontoret, länsstyrelserna i Värmlands och Västernorrlands län m. fl.*, vilka ansett en rationalisering i den av utredningen angivna riktningen vara särskilt angelägen beträffande bidragen till vatten- och avloppsanläggningar.

Däremot har *statens sakrevision*, som i övriga delar tillstyrkt utredningens förslag, beträffande bidragen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp ansett den nu tillämpade metoden för bidragsberäkningen vara att föredraga framför förslaget. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har framhållit, att förslaget icke tar hänsyn till de stora kostnadsvariationerna vid utförande av vatten- och avloppsanläggningar. *Distriktsingenjörers förening* har ansett att bidragets storlek bör, liksom nu, vara beroende av anläggningarnas relativa kostnad, d. v. s. huruvida kostnaden är hög eller låg per person räknat. *Distriktsingenjören för vatten och avlopp i Östergötlands län* har framhållit, att bidragssystemet enligt utredningens förslag kommer att mista sin stimulanskaraktär.

I några av yttrandena har framförts förslag till modifikationer av principerna i utredningens förslag. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* har — med erkännande av den förenkling som utredningens förslag skulle innebära — förklarat sig icke vara övertygad om att denna förenkling uppväger de nackdelar som den föreslagna schablonmässiga bidragsgivningen skulle medföra. Vad styrelsen särskilt vänt sig mot är förslaget att låta bidragen utgå på grund av den beräknade anläggningskostnaden och icke på grundval av den kapitaliserade årliga kostnaden. Jämfört med nuvarande bidragsregler och praxis skulle utredningens förslag innebära, att man sprede ut bidragsmedlen till ett större antal anläggningar. Beträffande utredningens beräkningar av skillnaden i utfall mellan de nuvarande och de föreslagna bidragsreglerna har framhållits, att utredningen blott redovisat medelvärdena och att ändringarna i själva verket blir större än utredningen uppgivit beträffande ungefär en fjärdedel av de redovisade företagen. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* har vidare framhållit, att man med tillämpning av den föreslagna formeln $\frac{K_s}{N_s}$, som ju syftar till att garantera bidragens värdebeständighet, kan erhålla enklare bestämning av bidragen än som f. n. tillämpas, även om man bibehåller principen att beräkna bidragen på grundval av anläggningarnas relativa kostnad. Vid styrelsens yttrande har fogats utförliga tabeller, utvisande hur detta skulle kunna ske. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har ifrågasatt, om icke möjlighet bör finnas till tilläggsbidrag, beräknat efter de faktiska kostnaderna för anläggningen. Även *distriktsingenjörers förening* har ansett att de föreslagna bidragsreglerna bör kompletteras med bestämmelser om att beviljat bidrag skall justeras med hänsyn till sådana kostnader, som är svåra att från början beräkna med tillräcklig noggrannhet. *Svenska konsulterande ingenjörers förening* har framhållit, att de föreslagna principerna för bidragsunderlagets bestämmande kommer att medföra att bidragssökandena blir angelägna om att vid preli-

minär kostnadsberäkning få kostnaderna högt beräknade. *Distriktsingenjören för vatten och avlopp i Västernorrlands och Jämtlands län* har verkställt en undersökning beträffande utförda anläggningar i dessa län och därvid funnit, att de föreslagna grunderna skulle medföra en genomsnittlig bidragsminskning med 2,7 procent inom Västernorrlands och 6,4 procent inom Jämtlands län. Han har vidare föreslagit införandet av en korrigeringsfaktor, som medför att bidragen blir oförändrade. *Distriktsingenjören för vatten och avlopp i Östergötlands län* har ansett, att anläggningskostnaden bör uppdelas på tre poster med olika system för bidragsberäkningen. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* har anslutit sig till distriktsingenjörens mening och föreslagit, att det av denne skisserade bidragssystemet får tillämpas försöksvis under en period av exempelvis 5 år.

Vad angår frågan om statsbidragens storlek har *statskontoret* som sin uppfattning deklarerat, att bidragen bör begränsas till i genomsnitt högst 25 procent av anläggningskostnaderna. *Överståthållarämbetet* har förordat, att procenten sättes förhållandevis lågt, även om härav följer en stark sammanpressning av bidragsskalan. *Riksräkenskapsverket* har förklarat sig icke kunna tillstyrka utredningens förslag om begränsning av antalet procentsatser till fyra samt har förklarat, att för tillgodoseende av statsfinansiella synpunkter även andra alternativ måste kunna ifrågakomma. *Svenska landskommunernas förbund* har beklagat, att utredningen icke kommit fram med konkreta förslag i fråga om storleken av bidragsunderlag och bidragsprocent för de olika bidragen, samt har uttalat önskemålet, att fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för de skilda uppgifterna återställes till vad som ursprungligen avsetts.

I åtskilliga av yttrandena har betonats, att de vanliga bidragsreglerna icke är tillräckliga för att i erforderlig mån stimulera tillkomsten av avloppsreningsanordningar. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har helt allmänt uttalat farhågor för att den föreslagna omläggningen av bidragsreglerna kommer att verka hämmande på kommunernas intresse att förbättra tillståndet i sjöar och vattendrag. *Länsstyrelserna i Kristianstads och Västernorrlands län* har förordat ett system med tilläggsbidrag till reningsverk för höggradig avloppsvattenrening.

I några av yttrandena har i förbigående berörts ett spørsmål, som vid tillämpning av nuvarande bidragsregler ansetts i hög grad tveksamt, nämligen huruvida och i vad mån statsbidrag bör utgå till anläggningar, som utföres i samband med att nya områden tages i anspråk för bebyggelse. Bl. a. har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* ifrågasatt, om det kan vara riktigt att genomföra en teknisk revision av bidragssystemet utan att denna fråga klarlägges.

Behovet av en övre gräns för tillämpning av den föreslagna bidragsformeln har vitsordats av nära nog alla dem, som yttrat

sig i hithörande frågor, och i praktiskt taget samtliga här ifrågavarande yttranden har tillstyrkts, att gränsen sättes vid 80 procent. Ett undantag utgör dock *skattelindringsnämnden*, som ansett den föreslagna maximeringen av bidragsprocenten till 80 vara otillfredsställande och ifrågasatt, om icke maximeringen borde jämkas uppåt, förslagsvis till 90.

Behovet av en nedre gräns för formelns tillämpning har också framhållits i åtskilliga yttranden. Såsom exempel må nämnas, att *riksräkenskapsverket* och *skattelindringsnämnden* förklarar sig dela utredningens mening, att för vissa bidragsområden en högre nedre gräns i procentsschemat än 0 kan vara befogad. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har ifrågasatt, om icke den nedre gränsen för tillämpningen av den föreslagna formeln bör sättas vid ett tal, som är väsentligt högre än 0. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har ansett att bestämmandet av minimiprocenten bör ske med hänsyn till rådande bidragsförhållanden på olika områden och statens intresse av inflytande med avseende å anläggningens utförande. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* har förordat, att bidrag icke i något fall utgår med lägre procent än 10. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser att nedre gränsen bör bestämmas till 10 eller 20 procent.

Behovet av medel för statsbidragsgivningen

De under senare år beviljade *anslagen till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp* samt det sätt, varpå anslagen disponerats, ävensom innebörden av det förslag jag i det följande avser att framlägga, framgår av följande sammanställning.

	Anslag	Nettoutgift	Reservation vid budget- årets utgång	Därav ej disponerat
	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.
1956/57	25,0	25,1	20,0	0,01
1957/58	30,0	28,1	21,9	0,01
1958/59 (statsliggaren) s. 401).....	30,0			
1959/60 (förslag)	45,0			

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i skrivelse den 25 augusti 1958 hemställt, att anslaget måtte höjas till 50 milj. kr.

Ur styrelsens motivering återges här i sammandrag följande avsnitt.

Angående den omfattning, i vilken statsbidragsberättigade vatten- och avloppsföretag utförts under senare år, samt utvecklingen av den ärendebalans, räknat i anläggningskostnader, som blivit en följd av otillräckliga bidragsanslag, har styrelsen meddelat följande siffror.

Budgetår	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
				Milj. kr.				
Nya företag	79	120	121	101	138	166	180 (ber.)	180 (ber.)
Balans vid årets slut	108	188	263	315	405	515 ca	635 ca	695

Bortsett från den tillfälliga nedgång i omfattningen av nya bidragsföretag, som den under åren 1955—1956 införda restriktiviteten beträffande byggnadstillståndsgivningen och kreditmöjligheterna medförde, har omfattningen hittills varit i ständigt stigande. I 1957 års petita hade styrelsen antagit, att omslutningen för budgetåret 1957/58 skulle stanna vid 140 milj. kr., men omslutningen steg i verkligheten till 166 milj. kr. För budgetåren 1958/59 och 1959/60 har styrelsen ansett omslutningen böra bedömas till ca 180 milj. kr. per år enligt de uppgifter, som framkommit vid en av styrelsen under år 1956 ombesörjd inventering av investeringsbehoven på vatten- och avloppsområdet, för vilken redogörelse lämnats i petita för budgetåret 1957/58. Att styrelsen bedömt en ytterligare ökning sannolik, beror bl. a. dels på det stora och alltmer aktuella behovet att utföra avloppsreningsanläggningar, dels på att det synes sannolikt att vid rådande konjunkturavmattning kommunerna torde vara benägna att i hastigare takt än tidigare tillgodose det efter-satta behovet av vatten- och avloppsanläggningar i syfte bl. a. att samtidigt bereda sysselsättning åt anläggningsarbetare.

I 1957 års petita hade styrelsen beräknat balansen av obehandlade bidragsansökningar den 1 juli 1958 till företag för 485 milj. kr. Främst på grund av att omslutningen blivit 166 milj. kr. i stället för beräknade 140 milj. kr., kom emellertid balansen att uppgå till 515 milj. kr. Med hänsyn dels till att omslutningen för innevarande budgetår beräknas komma att uppgå till 180 milj. kr., dels till att bidragsanslaget icke uppgår till mer än 30 milj. kr. mot av styrelsen äskade 50 milj. kr., beräknas balansen den 1 juli 1959 komma att uppgå till företag för ca 635 milj. kr. i stället för i förra petitaskrivelsen beräknade 505 milj. kr.

Bidragsanslaget för innevarande budgetår, 30 milj. kr., kommer enligt styrelsen att i huvudsak disponeras för bidragsgivning till företag, som påbörjats under första halvåret 1954. I enlighet härmed kommer väntetiden för de företag, som den 1 juli 1959 står i tur till erhållande av bidrag, att uppgå till i genomsnitt fem år. Skall väntetiden under budgetåret 1959/60 icke ytterligare öka, erfordras följaktligen att under året bidrag beviljas till de företag för i runt tal 120 milj. kr., som under budgetåret 1954/55 erhöll påbörjandetillstånd. Härför beräknas ett anslag av 50 milj. kr. erforderligt. Då emellertid samtidigt nya företag beräknas tillkomma för 180 milj. kr., skulle balansen den 1 juli 1960 ändock öka till företag för ca 695 milj. kr., motsvarande ett bidragsbelopp enligt nu gällande bidragsregler av storleksordningen minst 250 milj. kr.

Departementschefen

Innan jag behandlar de konkreta förslag, som allmänna statsbidragsutredningen framlagt, anser jag det böra betonas, att de nu tillämpade principerna för statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp i flera hänseenden avviker från dem, som varit normerande vid utformningen av övriga utav utredningen behandlade bidragsformer.

Till en början förtjänar nämnas, att bidragen till vatten- och avloppsan-

läggningar icke är förbehållna enbart kommuner. Bidrag kan således, om anledning därtill föreligger, tilldelas även annan än kommun, låt vara att det i praktiken endast är i undantagsfall, som någon större vatten- och avloppsanläggning utföres annorledes än i kommunal regi, och att kommunen även i dylika fall är att anse som en av huvudintressenterna i företaget.

Ett annat särdrag består i att vatten- och avloppsväsendet icke från början varit en verksamhetsgren, som statsmakterna ålagt kommunerna att ombesörja, utan i allt väsentligt framvuxit på kommunernas eget initiativ. Den stora omfattning, vari vatten- och avloppsanläggningar faktiskt utföres trots de allt kärvare ekonomiska villkoren, visar att verksamheten alljämt är ett kommunalt intresse av första ordningen.

Framhållas bör också, att kostnaderna för vatten- och avloppsväsendet — till skillnad mot vad som gäller andra statsunderstödda kommunala verksamhetsgrenar — i stor omfattning bestrides medelst avgifter från de anslutna fastigheterna. Numera är f. ö. genom 1955 års lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar uttryckligen fastslaget, att avgifter i princip alltid får uttagas till sådant belopp, att de täcker hela kostnaden för anläggningen.

De nu anförda omständigheterna behöver enligt min mening icke hindra, att bidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp regleras på väsentligen samma sätt som övriga av utredningen behandlade bidragsformer. Det bör emellertid hållas i minnet vid granskningen av de särskilda punkterna i utredningens förslag, att bidragsgivningen på förevarande område har åtskilliga särdrag, vilka kan tänkas motivera avsteg från vad som gäller på andra områden.

Innan jag övergår till att redovisa mina ställningstaganden vill jag framhålla att under ärendets beredning inom kommunikationsdepartementet överläggningar och samråd ägt rum med representanter för svenska landskommunernas förbund.

Den fråga, varom meningarna skarpast brutit sig i remissyttrandena, är principerna för bestämmande av **b i d r a g s u n d e r l a g e t**. De nuvarande reglerna syftar till en hög grad av rättvisa i bidragstilldelningen men leder till relativt komplicerade beräkningar och vanskliga bedömningar. I jämförelse därmed innefattar utredningens förslag en viss schablonisering med de fördelar och nackdelar en sådan enligt sakens natur måste föra med sig.

Man kan säga, att det är två principer, som särpräglar nuvarande bidragssystem. Den ena innebär, att bidraget skall beräknas på grundval av årskostnaden och alltså icke enbart på grundval av kostnaden för anläggningens utförande (anläggningskostnaden). Den andra principen är, att man vid bidragsbestämningen räknar ut ett visst belopp per person, som anläggningens brukare och kommunen anses kunna betala utan bidrag av statsmedel (grundkostnad), och att bidrag beräknas blott på belopp, som överskjuter grundkostnaden.

Att bidraget enligt gällande regler skall beräknas på grundval av årskostnaden, sammanhänger med att man vid reglernas tillkomst förutsatte, att

kostnaderna för anläggningens underhåll och drift skulle i icke oväsentlig grad variera beroende på anläggningens utformning. Erfarenheten har emellertid givit vid handen, att variationerna oftast är måttliga. Med hänsyn härtill har vid tillämpningen av nuvarande bidragsförfattning på sistone utvecklats sig en sådan praxis, att årskostnaden upptages till viss bestämd procent av anläggningskostnaden, såvida icke särskilda omständigheter föreligger, som motiverar individuell kostnadsberäkning. Några olägenheter kan därför knappast väntas uppstå, om man övergår till att konsekvent räkna endast med anläggningskostnaden. Skillnaden i utfall blir endast i undantagsfall större än några procent. Större avvikelser kan visserligen ibland förekomma, när vatten inköpes från annan anläggning eller en anläggning utnyttjar annan anläggnings avloppsreningsverk. I dylika fall synes det mig emellertid uppenbart, att enbart äganderättsförhållandena icke får vara avgörande för bidragets storlek. Hinder bör alltså icke möta att i kostnaden inkalkylera en skälig del av anläggningskostnaden för den andra anläggningen under förutsättning, att bidrag icke utgår två gånger för samma anläggning eller anläggningsdel.

Med hänsyn till det anförda anser jag mig kunna tillstyrka utredningens förslag i nu förevarande del.

Mera tveksamt är, om det är rimligt att frånga den andra av de två principer, som kan sägas ligga till grund för nuvarande bidragsförfattning, nämligen att man vid bidragsberäkningen skall på visst sätt ta hänsyn till den relativa kostnaden (kostnaden per person). Utredningen har icke gjort gällande annat, än att den ifrågavarande regeln tillgodoser anspråken på att bidragstilldelningen avväges efter behovet. Vad utredningen haft att invända går i stort sett ut på att regeln är svårtillämpad, att den därför i praktiken icke alltid leder till den åsyftade rättvisan i bidragstilldelningen samt att det ur praktisk synpunkt icke är nödvändigt att tillgodose rättvisekravet i den utsträckning, som regeln syftar till.

Jag är ense med utredningen om att man vid en fullständig omläggning av bidragsgivningen icke bör alltför mycket fästa sig vid hur bidragsberäkningen vid vissa aktuella anläggningar ställer sig vid en jämförelse mellan de gällande och de föreslagna reglerna. Ej heller tror jag, att man i detta sammanhang behöver ta hänsyn till abstrakta rättvisesympunkter. Ett krav, som man däremot oavvisligen bör ställa på bidragssystemet, är att tillgängliga medel fördelas på det sättet, att bidrag i första hand utgår där de behövs för att möjliggöra tillkomsten av erforderliga anläggningar. Härvid kommer två omständigheter i betraktande, nämligen dels invånarnas ekonomiska bärkraft och dels anläggningens kostsamhet.

Frågan om invånarnas förmåga att bära kostnaden har utredningen sökt lösa genom att sätta bidragsprocenten i relation till skatteunderlaget per invånare i kommunen. Någon gradering av bidragen efter anläggningens kostsamhet har utredningen däremot icke företagit.

Jag delar i princip utredningens synpunkter, när fråga är om bidrag till en nyttighet, som är avsedd att tillhandahållas gratis. I fråga om vatten- och avloppsanläggningar förutsättes emellertid, att kostnaderna i

betydande utsträckning skall täckas medelst avgifter från den befolkning, som anläggningen betjänar. Om kostnaderna för en anläggning icke överstiger vad som kan helt täckas genom avgifter av normal storlek, leder utförandet av anläggningen icke till någon utgift för kommunen i vidare mån, än att denna kan behöva förskjuta vissa kostnader i avbidan på att avgifterna inflyter. Något behov av statsbidrag föreligger icke, vare sig skatteunderlaget i kommunen är högt eller lågt. Om bidrag likväl utgår till sådana anläggningar, blir följderna att bidragen uttunnas i de fall, då bidrag verkligen behövs. En dylik konsekvens vore självfallet betänkelig. Möjligen skulle man dock kunna bortse härifrån, om anledning funnes till antagande, att missförhållandet i längden komme att utjämnas genom att de kommuner, som finge vidkännas minskning av sitt bidrag, erhöles kompensering genom högre bidrag i andra fall. Detta torde emellertid sällan inträffa. Minskningen skulle i stället i huvudsak träffa de kommuner, där kostnaderna för vatten- och avloppsanläggningar genomsnittligt sett är höga till följd av gles bebyggelse, svåra klimatförhållanden med åtföljande krav på stort läggningsdjup för ledningarna, oförmånliga markförhållanden och andra dylika omständigheter. Härtill kommer att just sådana kommuner ofta också har förhållandevis dålig ekonomisk bärkraft.

Dessa olägenheter undgås i allt väsentligt, om bidragssystemet konstrueras så, att bidrag utgår blott i den mån anläggningskostnaden per person överstiger vad som kan anses normalt, d. v. s. vad anläggningens brukare kan förutsättas bekosta i form av avgifter.

Av nu anförda skäl vill jag förorda, att bidragen även i fortsättningen graderas icke blott med hänsyn till skatteunderlaget per invånare utan även med tanke på anläggningens relativa kostsamhet. En gradering med beaktande av kostsamheten sker enklast genom att ett visst belopp av anläggningskostnaden förutsättes kunna bäras utan bidrag och alltså frånräknas, innan bidraget bestämmes. En kostnad av storleksordningen 500 kronor per person torde härvidlag få anses skälig. Antalet personer torde böra beräknas efter i huvudsak samma grunder som hittills.

Om man vill eftersträva ett bidragssystem, som är tekniskt sett relativt enkelt uppbyggt och förhållandevis lätt att tillämpa, är det emellertid lämpligt att formellt bibehålla principen om att bidragsunderlaget skall utgöras av den beräknade kostnaden för anläggningens utförande. Den nyss angivna regeln, att en viss del av kostnaden skall bäras utan bidrag, bör med hänsyn härtill icke få sin plats bland föreskrifterna om bidragsunderlaget. I stället bör den tagas in bland bestämmelserna om bidragets storlek och utformas som en procentregel. Hur detta skall ske, torde få behandlas längre fram i samband med reglerna för bestämmande av bidragsprocenten.

Detaljbestämmelserna om hur anläggningskostnaden skall beräknas torde kunna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller i fråga om fastställandet av denna kostnadsandel i den beräknade årskostnaden.

Vad i vissa av remissyttrandena anförts om att bidragsbeloppet bör kunna jämkas i efterhand, därest de verkliga kostnaderna för anläggningens

utförande visar sig över- eller understiga de beräknade, kan jag icke biträda. Fördelarna med den av utredningen förordade beräkningsgrunden består till stor del just i att frågan om bidragets storlek avgöres en gång för alla på grundval av förhandsberäkningar och enligt jämförelsevis enkla regler.

Jag övergår nu till att behandla utredningens förslag till regler för bestämmande av den procent sats, efter vilken statsbidrag bör utgå.

Utan närmare argumentering torde det framstå som klart, att procent-satsen icke lämpligen kan bestämmas lika för alla kommuner utan liksom hittills bör differentieras med hänsyn till kommunernas ekonomiska bärkraft. Utredningens förslag att därvid såsom mått på bärkraften begagna antalet skattekronor per invånare i kommunen torde i och för sig böra accepteras.

Den formel, som utredningen föreslagit för fördelning av kostnaderna mellan staten och kommunen, kan sägas gå ut på att man först skall bestämma den procentuella andel av kostnaderna, som kommunen med hänsyn till sitt skatteunderlag själv bör vidkännas, samt att återstående del betalas av staten i form av statsbidrag. Jag har nyss — i samband med frågan om bidragsunderlaget — uttalat mig för att man vid bestämmande av bidragsprocenten skall ta hänsyn även till de relativa kostnaderna för anläggningen. Detta skulle då kunna ske på det sättet, att man från den totala anläggningskostnaden avräknar även en viss andel, motsvarande vad anläggningens brukare skäligen bör kunna betala i form av avgifter. Statsbidraget skulle alltså utgöra vad som återstår, sedan från den totala kostnaden avräknats dels brukarnas nämnda andel och dels den med hänsyn till skatteunderlaget bestämda »kommunandelen».

Det bör i detta sammanhang anmärkas, att den sålunda skisserade metoden givetvis icke i och för sig innebär, att bidragen behöver bli lägre än enligt utredningens förslag utan blott syftar till en annan och mera ändamålsenlig fördelning av tillgängliga bidragsmedel.

Bestämmandet av brukarnas kostnadsandel torde böra ske på det sättet, att i bidragsförfattningen fastslås en viss anläggningskostnad per person, som kan sägas motsvara medeltalet av kostnaderna för utförande av bidragsberättigade vatten- och avloppsanläggningar. Denna kostnad, i det följande betecknad med K , bör jämföras med den beräknade anläggningskostnaden per person vid den aktuella anläggningen, vilken kostnadsfaktor här betecknas med E . Jämförelsen sker lämpligen genom att man räknar ut talet $\frac{K}{E}$. Detta blir större än 1, om kostnaden per person vid den aktuella anläggningen är mindre än K , och mindre än 1, om nämnda kostnad är större än K . I formeln bör vidare införas ett tal, motsvarande den procent av kostnaderna, som bör utgöra brukarnas andel, om kostnaden per person är lika med K , d. v. s. om talet $\frac{K}{E}$ är exakt 1. Om denna normalkostnadsandel betecknas med N , kommer brukarnas andel att motsvara uttrycket $N \frac{K}{E}$. Jag vill framhålla, att denna beräkningsmetod till sina grunddrag

överensstämmer med utredningens förslag i fråga om beräkning av kommunandelen. Väljes denna beräkningsmetod, blir alltså formeln konsekvent uppbyggd. Beräkningen är dessutom relativt enkel.

Jag vill med hänvisning till det anförda föreslå, att den nu angivna metoden kommer till användning vid bidragsberäkningen för att differentiera bidragen efter kostnadsnivån.

Vad härefter angår sättet för differentiering av bidragen med hänsyn till kommunernas olika skatteunderlag har jag i det föregående redan deklarerat min principiella anslutning till utredningens förslag. Genom den av utredningen förordade jämförelsen mellan skatteunderlaget per invånare i kommunen (K_s) och medelskatteunderlaget för rikets kommuner (N_s) enligt principen $\frac{K_s}{N_s}$ erhålles ett tal, som enligt min uppfattning är en lämplig utgångspunkt för differentiering av den kostnadsandel, som med hänsyn till kommuninvånarnas ekonomiska bärkraft bör kunna bekostas utan statsbidrag. Såsom utredningen föreslagit bör differentieringen närmare bestämt kunna tillgå på det sättet, att man inför ett tal (N_{ka}), motsvarande den procentuella andel, som en »normalkommun» — d. v. s. en kommun med ett skatteunderlag per invånare helt överensstämmande med medeltalet för riket — bör kunna själv bekosta. Kommunandelens storlek i det givna fallet kan alltså betecknas med uttrycket $N_{ka} \frac{K_s}{N_s}$.

De principer för beräkning av statsbidragsprocenten, som jag nu förordat, kan sammanfattningsvis uttryckas så, att staten skall svara för den procentuella andel av kostnaden, som återstår efter avdrag av dels den procentuella andel, som under alla förhållanden bör kunna betalas medelst avgifter, och dels den andel, som svarar mot kommunens ekonomiska bärkraft. Om bidragsprocenten betecknas med bokstaven b , får bidragsformeln följande utseende:

$$b = 100 - N \frac{K}{E} - N_{ka} \frac{K_s}{N_s}$$

Jag har i denna framställning begagnat i huvudsak samma bokstavsbe-teckningar som utredningen. I själva författningstexten torde dock dessa böra utbytas mot de beteckningar, som är gängse på förevarande och när-stående områden.

En speciell fråga, som bör nämnas i detta sammanhang, gäller sättet för beräkning av antalet skattekrönor per invånare (K_s och N_s). Utredningen har föreslagit att den nuvarande regeln, att antalet skattekrönor per invånare skall beräknas såsom ett genomsnitt för en sjuårsperiod, förenklas därhän, att man endast räknar med genomsnittet för de senast förflutna tre åren. Med tillämpning av nuvarande bidragsregler i övrigt skulle en dylik reform betyda en minskning av bidragens genomsnittliga belopp. Enligt det föreslagna nya bidragssystemet blir däremot frågan utan betydelse i detta hänseende. Vad som kan diskuteras är blott huruvida treårsperioden är tillräcklig för att man skall undgå att vid bidragsberäkningen alltför mycket beakta tillfälliga förskjutningar i de särskilda kommunernas skatteunder-

lag. I stort sett torde man emellertid kunna räkna med att ett medeltal för tre år ger ett gott värde på kommunens bärkraft jämförd med andra kommuners och jag anser mig därför kunna tillstyrka utredningens förslag på denna punkt.

En fråga, som utredningen förbigått men som berörts i ett par av remissyttrandena, är behovet av speciella bidrag till anordningar för höggradig rening av avloppsvatten.

Med avseende å reningsåtgärdernas art och effektivitet brukar man skilja mellan låggradig och höggradig rening av avloppsvatten. Låggradig rening, även benämnd slamavskiljning, syftar i huvudsak till att avlägsna de fasta beståndsdelarna i avloppsvattnet ävensom avsättningsbart slam, fett m. m. Höggradig eller biologisk behandling av avloppsvatten sker vid större anläggningar på så sätt, att avloppsvattnet efter slamavskiljning får passera s. k. biologisk bädd eller behandlas i luftningsbassänger. Behandlingen innebär i båda fallen, att de organiska ämnena nedbrytes av mikroorganismer.

Genom de år 1956 genomförda ändringarna i vattenlagen har som en allmän regel fastslagits, att de vanligaste typerna av kloakvatten, bl. a. allt kloakvatten från tätbebyggelse, skall undergå åtminstone slamavskiljning, innan det får släppas ut i vattendrag, sjö eller annat vattenområde. Slamavskiljning får därför numera anses höra till den normala standarden vid avloppsverken. Med hänsyn härtill torde det icke vara påkallat att bidragen till anordningar för dylik låggradig rening utgår efter andra normer än bidragen till vatten- och avloppsanläggningar i allmänhet.

Reningsverk för höggradig rening har hittills kommit till utförande blott i relativt begränsad omfattning. Visserligen torde det kunna förutsättas, att sådana reningsverk i framtiden blir alltmera allmänna, men man torde dock under överskådlig tid framåt få räkna med att endast en förhållandevis ringa del av det avloppsvatten, som avbördas till vattendrag, sjöar och andra vattenområden, undergår dylik behandling. Det är därför i fråga om den höggradiga reningen, som ev. stimulansåtgärder i form av frikostigare bidragsgivning främst bör sättas in.

I viss omfattning har en bidragsgivning med nu angivet syfte redan kommit till stånd. Sedan 1956 års riksdag lämnat medgivande härtill, har nämligen — efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall — ur anslaget till vatten- och avloppsanläggningar utgått tilläggsbidrag till anordningar för höggradig rening av avloppsvatten.

Eftersom det kan förmodas, att bidragsärenden av här avsett slag i framtiden blir vanligare än hittills, torde det i längden visa sig lämpligast, att fasta regler utarbetas för denna gren av bidragsgivningen och att tillämpningen av reglerna får ankomma på samma myndighet som den vilken prövar övriga bidragsärenden.

Som en ledande princip för bidragsgivningen på förevarande område torde böra gälla, att tilläggsbidrag må utgå på grundval av den merkostnad,

som uppstår genom att avloppsreningsanordningar inrättas för höggradig rening. Eftersom det visat sig i praktiken vara svårt att dra upp en bestämd gräns för de fall, då bidrag bör komma i fråga, torde det emellertid vara lämpligast, att frågan i författningen löses genom en bestämmelse om att tilläggsbidrag må utgå, därest kostnaden för utförande av avloppsreningsanordning med mer än 25 procent överstiger vad som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen prövas utgöra normal anläggningskostnad vid låggradig rening. Det förutsättes dock att reningsanläggning, till vilken bidrag utgår, har tillfredsställande effekt i fråga om reningsgraden. Närmare bestämmelser härom torde, om så visar sig erforderligt, få meddelas framdeles i form av tillämpningsföreskrifter. Liksom f. n. synes den del av kostnaden för reningsåtgärderna, som kan anses belöpa på industribebyggelse och liknande, böra uteslutas från bidrag. Bidragsmöjligheten bör alltså begränsas till bostads- och jordbruksbebyggelse.

I några av remissyttrandena har berörts en fråga, som orsakat vissa tvistigheter vid tillämpningen av nuvarande bidragsförfattning, nämligen huruvida och i vad mån bidrag skall utgå till anläggningar, som utföres i samband med att nya områden tages i anspråk för bebyggelse. Nuvarande bidragsförfattning innefattar icke något hinder för att bidrag beviljas även till anläggning, som utföres i samband med att ett område tages i anspråk för nybebyggelse. I praxis har man emellertid ansett, att en bidragsgivning i dylika fall är mindre angelägen än övrig bidragsgivning. I enlighet med denna uppfattning har de ärenden om bidrag till anläggningar för nyexploateringsområden, som inkommit till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, fått vila i avbidan på att en sådan situation skall inträda, då det mera angelägna bidragsbehovet kan helt tillgodoses. Först på allra sista tiden har i ett fåtal fall bidrag beviljats till anläggningar av nu åsyftad karaktär.

Vad som lett till denna avvaktande hållning torde vara, att man bedömt det som tveksamt, huruvida det överhuvud är ur allmän synpunkt lämpligt med bidragsgivning till sådana anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, som tillkommer i samband med nyexploatering. Kostnaden för vattenförsörjning och avlopp beror i hög grad på hur bebyggelsen lokaliseras och planlägges. I vissa fall skulle en generell bidragsgivning kunna tänkas innebära stimulans till en mindre lämplig bebyggelselokalisering. Vidare kan man hävda, att nytillkommande bebyggelse i princip bör vara självbärande och att den hjälp från statens sida, som ev. kan ifrågakomma för att minska eller utjämna kostnaderna, bör lämnas via de bostadspolitiska stödformererna. Dessa tankegångar, som utan tvekan har fog för sig, talar för att bidragsförfattningen bör ändras så, att bidrag i allmänhet icke utgår till anläggning för nybebyggelse.

Ett tungt vägande skäl i samma riktning är den nuvarande allmänekonomiska och statsfinansiella situationen, som tvingar till återhållsamhet med statsutgifterna. På förevarande speciella område tillkommer den om-

ständigheten, att de under de gångna åren anvisade anslagsmedlen visat sig icke på långt när förslå ens till bidragen för redan befintlig bebyggelse.

Eftersom det hittills varit tveksamt, huruvida bidrag kunnat påräknas till anläggningar för nyexploaterade områden, har blott vissa kommuner ansett det lönt att göra ansökningar om bidrag till sådana anläggningar. En utvidgning av bidragsgivningen att avse även dylika anläggningar skulle därför komma att verka mycket ojämnt.

Emellertid torde det icke kunna förnekas, att fall kan förekomma, då det ur allmän synpunkt kan vara befogat, att statsbidrag utgår även till anläggningar för områden under nyexploatering, och då en dylik bidragsgivning t. o. m. framstår som så angelägen, att den bör ha företräde framför flertalet av de normala bidragsfallen. Jag syftar härvid främst på sådana fall, då det ur riksnyttans synpunkt är lämpligt att en bebyggelsegrupp förlägges till viss plats, t. ex. i närheten av en militär anläggning eller en anläggning för vattenkraft eller atomenergi, oaktat kostnaderna för vattenförsörjning och avlopp blir förhållandevis stora.

De nu anförda skälen talar för att i den blivande bidragsförfattningen såsom en huvudregel föreskrives, att bidrag icke skall utgå till anläggningar för nyexploaterade områden. För att icke orsaka onödiga gränsdragningsvärligheter synes begreppet »nyexploaterat område» böra bestämmas med hänsyn till förhållandena vid den tidpunkt, då de nya reglerna träder i kraft. Lämpligen synes bestämmelsen kunna formuleras så, att bidrag icke utgår till anläggning för bebyggelseområde, vilket icke i huvudsak tagits i anspråk för sitt ändamål vid nämnda tidpunkt. Genom en undantagsbestämmelse bör emellertid möjlighet beredas att bevilja bidrag även till dylik bebyggelse, om synnerliga skäl föranleder detta.

Vid övergång till det nya bidragssystemet aktualiseras också frågan om en övre och en nedre gräns för statsbidragsprocenten.

En övre gräns skulle, såsom utredningen påvisat, icke bli av nämnvärd praktisk betydelse annat än möjligen i rena undantagsfall. Detta gäller särskilt bidragsgivningen på vatten- och avloppsområdet, eftersom bidragssatserna icke kan hållas på hög nivå. Fall, då en övre begränsning av bidragssatsen skulle kunna bli av betydelse, torde i huvudsak icke inträffa annat än då bidraget helt eller till övervägande del avser anordningar för högggradig rening av avloppsvatten. Att uppställa någon särskild maximeringsregel med tanke just på dessa fall synes mig icke lämpligt.

I nuvarande bidragsförfattning är härjämte en annan, ehuru mera abstrakt maximeringsregel given genom bestämmelsen om att den beräknade kostnaden för anläggningen icke får vara så hög, att den kan betecknas som oskälig i förhållande till nyttan. Denna bestämmelse har vållat ganska stora svårigheter i tillämpningen. Icke minst ur förenklingssynpunkt är det önskvärt, att den ersättes med en föreskrift om en viss högsta kostnadsnivå att tillämpas vid bidragsberäkningen. Den nya bestämmelsen torde icke böra

göras så sträng mot de bidragssökande, att ett överskridande av den i författningen angivna maximikostnaden innebär förlust av varje möjlighet till bidrag, utan bör avfattas så, att bidrag får utgå med samma belopp som om kostnaden stannat vid maximikostnaden. Härjämte bör, liksom nu, finnas möjlighet för Kungl. Maj:t att i speciella fall bevilja bidrag på en något högre kostnad, om anläggningen bedömes som mycket angelägen eller eljest särskilda skäl föreligger. Jag förordar, att maximeringsregeln utformas på nu angivet sätt. Maximikostnaden synes därvid böra bestämmas till dubbla beloppet av den normalkostnad (K), som enligt det förut anförda ligger till grund för beräkning av bidragsprocenten.

Beträffande den nedre gränsen för bidragssystemets tillämpning må nämnas, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan åtskilliga år tillämpat en praxis, som innebär att bidrag icke beviljas med mindre dess belopp kommer att uppgå till minst 10 procent av den beräknade anläggningskostnaden. Någon anledning att frångå denna regel torde ej föreligga. I samband med övergången till det nya bidragssystemet bör regeln fastslås i själva bidragsförfattningen.

Jag övergår nu till att behandla frågorna om storleken av bidragsanslaget och om bidragens belopp.

Till en början torde jag få lämna en kortfattad redogörelse för anslaget användningsområde. Anslaget belastas helt av den ordinarie bidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar i enlighet med 1953 års kungörelse. Under senare tid har härjämte — på sätt jag förut framhållit — tilläggsbidrag utgått till anordningar för höggradig rening av avloppsvatten enligt beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Hittills har dylika tilläggsbidrag beviljats till ett sammanlagt belopp av över 2 milj. kronor, och utvecklingen på området ger anledning till antagande, att omfattningen av denna verksamhetsgren om något år kommer att ha ökat, så att medelsbehovet stiger till 3 à 4 milj. kronor om året. Vidare lämnas från anslaget bidrag till forskning och undersökningar inom vatten- och avloppsområdet. För sådant ändamål beviljade Kungl. Maj:t under budgetåret 1957/58 sammanlagt ca 407 000 kronor, varav 300 000 kronor utgjorde ett ränte- och amorteringsfritt lån. Därjämte bestrides från anslaget vissa kostnader för kontroll av anläggnings utförande, drift och underhåll. Slutligen har under innevarande budgetår ett mindre bidragsbelopp utgått till kostnader för kompendier vid vissa kurser, som anordnas av statens hantverksinstitut för utbildning av personal för handhavande av drift och underhåll av vatten- och avloppsanläggningar.

På sätt framgår av den sammanställning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnat över anslagen och deras användning och som redovisats i det föregående, råder sedan många år tillbaka den situationen, att tillgängliga medel visat sig otillräckliga för att ens tillnärmelsevis täcka anspråken på bidrag och att en betydande balans av bidragsärenden därför uppstått. Detta har medfört, att de bidragssökande regelmässigt måste avvakta ut-

gången av en lång väntetid, innan bidrag kan erhållas. De företag, till vilka bidrag beviljas innevarande budgetår, är till övervägande del påbörjade så tidigt som år 1953. Väntetiden överstiger alltså f. n. 5 år.

Läget är enligt min mening sådant, att radikala åtgärder är nödvändiga för att hindra en ytterligare ansvällning av bidragsbalansen och en ytterligare ökning av väntetiden. Man kan härvid tänka sig att gå fram på två vägar, nämligen att öka anslagen eller att jämka bidragsreglerna, så att anspråken på bidrag går ned. En kombination av dessa båda vägar är givetvis också en möjlig lösning.

I praktiken är det knappast tänkbart att nå en förbättring enbart genom en anslagsökning eller enbart genom en omläggning av bidragsreglerna. Att med nuvarande bidragsnivå åstadkomma balans mellan anslag och medelsbehov skulle fordra en ökning av anslaget till ett belopp, som av statsfinansiella skäl icke kan komma i fråga. En sänkning av bidragen skulle för att få åsyftad verkan behöva göras så drastisk, att endast ett starkt begränsat antal företag kunde ifrågakomma till bidrag. En fortsatt bidragsgivning skulle under sådana förhållanden bli tämligen meningslös. Det torde därför bli nödvändigt att tillgripa båda de angivna metoderna och således kombinera en anslagsökning med en viss reduktion av bidragssatserna.

Jag torde i detta sammanhang knappast behöva erinra om nödvändigheten att i nuvarande läge iakttaga största återhållsamhet i fråga om ökning av statsutgifterna. Önskemålet att åstadkomma en förbättring av förhållandena på förevarande område är emellertid så angeläget, att den får anses motivera även ganska långtgående krav på statskassan, om en lösning av frågan finns inom räckhåll. Under förutsättning att en verklig förbättring står att vinna, anser jag att det nuvarande anslaget om 30 milj. kronor bör kunna ökas till 45 milj. kronor eller med 50 procent.

Vad angår möjligheten att vinna besparingar genom reduktion av bidragssatserna har jag redan förut som min mening framhållit, att jämkningen av bidragsbeloppen icke bör gå längre, än att bidragsgivningen alltså kan sägas tillgodose samma syften som tidigare.

F. n. uppgår enligt verkställda undersökningar bidragen i genomsnitt till ca 32 procent av anläggningskostnaderna. För att med en anslagsökning av nyss antydda mått kunna på sikt uppnå balans mellan anslagstilldelning och bidragsbehov torde erfordras, att bidragsreglerna ges en sådan utformning, att den genomsnittliga bidragsprocenten icke kommer att överstiga 20, vilket innebär en reduktion med ca en tredjedel. Med hänsyn till den omfattning, vari anordningar för höggradig rening av avloppsvatten kan antagas komma till utförande i framtiden, torde — om de särskilda bidragen till dylika anläggningar skall fylla sitt syfte — behovet av medel för denna del av bidragsverksamheten böra skattas till minst 3 procent av den sammanlagda årliga investeringen i bidragsberättigade vatten- och avlopps företag. För att uppnå den nyss angivna målsättningen beträffande den totala bidragstilldelningens omfattning bör bidragsgivningen till vatten- och

avloppsföretag i allmänhet därför avvägas så, att den uppgår till i genomsnitt 17 procent.

Med hänsyn härtill får jag föreslå, att bidragen bestämmas efter de nu angivna grunderna.

Anpassningen till den förut av mig förordade formeln för bidragsberäkningen kan ske på flera olika sätt. Ett önskemål är — såsom förut framhållits — att man bibehåller den nuvarande principen, att bidragen i stort sett reserveras för sådana fall, då anläggningskostnaderna per person är högre än normalt eller då kommunens skatteunderlag är lägre än genomsnittet för riket.

Vid övervägande av de alternativ, som rimligen kan komma i fråga, har jag funnit, att den normala kostnaden för utförande av vatten- och avloppsanläggningar vid nuvarande kostnadsläge icke kan sättas lägre än till 1 250 kronor per person. För att hindra att framtida förskjutningar i kostnadsnivån påverkar bidragsprocenten, synes emellertid detta tal böra på något sätt indexregleras. Att formellt införa en särskild index för vatten- och avloppsanläggningar synes dock överflödigt. Det torde vara tillräckligt, att i författningen intages en föreskrift om att nämnda tal skall anses motsvara det genomsnittliga kostnadsläget under år 1958 samt om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har att vid behov, i anledning av inträffade förändringar i kostnadsläget, meddela föreskrift om jämkning av talet.

Enligt de givna förutsättningarna bör de procentuella andelar av kostnaden, som kommunen och anläggningens brukare förutsättes kunna betala utan statsbidrag, bestämmas så, att de vid ett värde å skatteunderlaget, som motsvarar medeltalet för riket, och en anläggningskostnad, som motsvarar det nyss angivna normalvärdet, uppgår till sammanlagt 100 procent. Fördelningen synes kunna ske så, att »normalkommunandelen» sättes till 60 procent och »normalkostnadsandelen» sättes till 40 procent.

Detta betyder, bl. a., att det belopp, som skall bäras utan bidrag, kommer att utgöra 40 procent av 1 250 kronor eller alltså 500 kronor per person.

Bidragsformeln kommer — med användande av de förut nyttjade beteckningarna — att lyda sålunda:

$$b = 100 - 40 \frac{K}{E} - 60 \frac{K_s}{N_s}$$

Jag vill framhålla, att de av mig här förut gjorda antagandena i fråga om utfallet av de sålunda föreslagna bidragsreglerna bestyrkes av ingående undersökningar, utförda i samarbete med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, beträffande verkan av reglerna vid tillämpning på anläggningar, till vilka bidrag beviljats åren 1957 och 1958.

Vad angår procentsatsen för de särskilda bidragen till anordningar för höggradigt renande av avloppsvatten har dylika bidrag hittills icke utgått i sådan omfattning, att några bestämda slutsatser ännu kan dragas på basis av vunna erfarenheter. Jag anser, att åtminstone t. v. den lämpligaste formen är ett tilläggsbidrag efter en fixerad procentsats, tillmätt i syfte att

medföra en kraftig stimulans till utförande av effektiva reningsanordningar. För detta ändamål torde ett tilläggsbidrag av 40 procent vara tillfyllest. Jag förordar därför, att bidraget utgår med 40 procent, utöver det procenttal — positivt eller negativt — som framkommer vid tillämpning av den nyss förordade formeln.

En fråga, som i detta sammanhang icke bör förbigås, gäller de fall, då vatten- och avloppsanläggningar utföres som statskommunala reservarbeten. Statsbidrag utbetalas då av arbetsmarknadsstyrelsen från anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. Dessa s. k. arbetsbidrag utgår enligt författningen om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar samt uträknas i vanlig ordning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Arbetsmarknadsstyrelsen kan dock i särskilda fall vidtaga sådan jämkning av arbetsbidragets storlek, som omständigheterna kan föranleda. För att det skall bli möjligt att även i fortsättningen utnyttja byggandet av vatten- och avloppsanläggningar såsom beredskapsarbeten torde det med de här föreslagna nya bidragsreglerna visa sig nödvändigt att beträffande ekonomiskt svagare kommuner med höga arbetslöshetskostnader tillämpa en sådan ordning för jämkning av statsbidragen i de fall, då anläggningen utföres som beredskapsarbete, att bidragsnivån enligt nu gällande bestämmelser i stort sett upprätthålles.

Såväl vad angår bidrag till höggradiga reningsanläggningar som beträffande bidragsgivningen i allmänhet vill jag vidare hänvisa till den möjlighet, som enligt nuvarande bidragsförfattning föreligger för Kungl. Maj:t att i särskilda fall beräkna bidraget efter andra grunder än de i författningen angivna och att bevilja bidrag även där sådant icke kan utgå enligt de allmänna reglerna. Denna möjlighet synes mig böra bibehållas.

Reglerna om förfarandet i bidragsärenden torde icke behöva undergå andra ändringar än sådana av övervägande redaktionell natur.

De föreslagna nya bidragsbestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1959. Om nuvarande regler skulle tillämpas beträffande alla anläggningar, som utförts eller till vilkas utförande tillstånd lämnats före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, skulle detta medföra, att det dröjde länge, innan dessa komme att tillämpas i någon nämnvärd omfattning. Såsom torde ha framgått av det föregående innebär de nya bestämmelserna förenklingar i jämförelse med de nu gällande. Från denna synpunkt hade det varit önskvärt, att de nya bestämmelserna erhållit tillämpning även på nyss avsedda grupp av anläggningar.

Enligt utredningens förslag skulle de av denna förordade bidragsreglerna givas retroaktiv tillämpning. Vad beträffar de i det föregående föreslagna nya bidragsbestämmelserna har verkställda undersökningar givit vid handen, att de i flertalet fall medför lägre bidrag än de nuvarande reglerna. Med hänsyn härtill anser jag mig icke kunna tillstyrka en omedelbar tillämpning av de nya bestämmelserna. Särskilt de äldsta företagen i bidragskön skulle därigenom drabbas av en betydande bidragsminskning. Denna

grupp av äldre företag — vilken lämpligen kan begränsas till företag, till vilkas påbörjande tillstånd beviljats före den 1 juli 1957 — bör därför helt undantagas från tillämpning av de nya bestämmelserna. Beträffande annan anläggning, som i väsentlig omfattning påbörjats före den 1 juli 1959, torde böra gälla en spärregel, som i skäligen mån tillgodoser de bidragstagande kommunernas intresse av att bidragen till nu åsyftade anläggningar icke undergår några alltför betydande jämkningar. En dylik spärregel synes kunna konstrueras på det sättet, att bidraget visserligen i första hand skall bestämmas enligt de nya bestämmelserna, men att man vid uträkningen även skall kontrollera, vad bidraget skulle utgjort enligt de äldre reglerna. Därest de nya bestämmelserna skulle medföra lägre bidrag, bör kompensation i viss omfattning utgå. Gränsen för dylik kompensation bör icke dragas alltför snävt. Om regeln utformas så, att det utgående bidraget icke får med mer än 75 procent överstiga det bidrag, som skulle utgått vid tillämpning av enbart de nya bestämmelserna, torde denna synpunkt få anses tillgodosedd. För det fall att de nya bestämmelserna ger till resultat, att bidrag icke alls skall utgå, torde böra föreskrivas ett absolut bidragsmaximum. Detta bör för att undvika ojämnheter i bidragssystemet sättas till 17,5 procent, d. v. s. till samma procenttal som det, vilket skulle ha tillämpats, om de nya bestämmelserna lett till ett tioprocentigt bidrag och nyssnämnda kompensationsregel medfört en uppräknings med 75 procent av detta.

Jag har i det föregående föreslagit, att den befogenhet, som Kungl. Maj:t enligt nuvarande bidragsförfattning äger att i särskilda fall beräkna bidraget efter andra grunder än de i författningen angivna och att bevilja bidrag även där sådant icke kan utgå enligt de allmänna reglerna, överföres till den nya bidragsförfattningen. Det synes mig naturligt, att denna befogenhet även får avse förhållandena under övergångstiden.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de av mig i det föregående föreslagna ändrade grunderna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar,

dels ock till *Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp* för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Engdahl
